

การสร้างเครือข่ายวิชาการระหว่างโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

Developing Academic Collaboration Networks Between Schools and Educational
Service Area Offices to Improve Student Achievement

ธนกฤต แก้วนามไชย

Thanakrit Kaewnnamchai

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

Deputy Director Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 1

*Corresponding Author Email: Thanakrit.b7@ispthai.ac.th

Received: 27 May 2025

Revised: 21 June 2025

Accepted: 23 June 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งสำรวจแนวทางการสร้างและพัฒนาเครือข่ายวิชาการระหว่างโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในประเทศไทย เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผ่านการศึกษาคณณเปรียบเทียบเครือข่ายวิชาการใน 3 พื้นที่ที่มีรูปแบบการดำเนินงานแตกต่างกัน ได้แก่ การนิเทศร่วมมือ การอบรมแบบผสมผสานด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ และการบริหารจัดการด้วยคณะกรรมการเครือข่ายที่มีส่วนร่วมจากชุมชน แต่ละรูปแบบแสดงถึงจุดแข็งและข้อจำกัดที่สะท้อนบริบทและทรัพยากรของพื้นที่นั้น ๆ เช่น ความพร้อมด้านบุคลากร ข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานระหว่างการทำงานแบบพบปะและนิเทศโดยตรง การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล และการส่งเสริมความร่วมมือในระดับชุมชน สามารถสร้างระบบเครือข่ายวิชาการที่มีความยืดหยุ่นและยั่งยืน นอกจากนี้ยังเน้นย้ำความสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครูแบบกลุ่มเครือข่าย (Cluster-Based Professional Development) และการพัฒนาระบบติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบเรียลไทม์ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจบนฐานข้อมูลในทุกกระบวนการบริหารในแง่ทฤษฎี งานวิจัยนี้ได้เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านภาวะผู้นำทางการศึกษาและการบริหารเครือข่าย ผ่านการแสดงให้เห็นว่าความร่วมมือของหลายภาคส่วนและกลยุทธ์การบริหารนวัตกรรม สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอเชิงนโยบายจึงเน้นการจัดตั้งศูนย์เครือข่ายวิชาการระดับเขต การส่งเสริมการพัฒนาครูแบบกลุ่มเครือข่าย และการลงทุนในระบบสารสนเทศเพื่อการติดตามและรายงานผลที่โปร่งใสและตอบสนองได้อย่างรวดเร็ว แนวทางองค์รวมนี้นี้ชี้ให้เห็นศักยภาพของเครือข่ายวิชาการในฐานะกลไกเชิงกลยุทธ์สำหรับการปฏิรูปการศึกษาในระยะยาว ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในบริบทการศึกษาที่หลากหลาย

คำสำคัญ: เครือข่ายวิชาการ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This academic consists purposes to study explores the establishment and development of academic networks between schools and educational service area offices in Thailand, aiming to enhance student academic achievement in basic education. Through comparative case studies of three distinct regional academic networks, the research identifies diverse operational models including collaborative supervision, technology-enabled hybrid training, and community-engaged committee management. Each model demonstrates unique strengths and challenges influenced by local contexts such as resource availability, geographical constraints, and stakeholder participation. The findings highlight that integrating various approaches—face-to-face collaboration, digital communication platforms, and broad-based community involvement—can create a more adaptive and sustainable academic network system. Furthermore, the study emphasizes the importance of cluster-based teacher professional development and real-time performance monitoring dashboards to support data-driven decision-making at multiple administrative levels. From a theoretical perspective, the research contributes to the discourse on educational leadership and network governance by illustrating how multi-stakeholder partnerships and innovative management strategies can effectively drive quality improvement in education. Policy recommendations advocate for the institutionalization of district-level academic network centers, promotion of collaborative teacher development clusters, and investment in information systems that enable transparent and responsive monitoring. This holistic approach underscores the potential of academic networks as a strategic mechanism for long-term educational reform, fostering continuous professional learning, enhancing inter-school cooperation, and ultimately improving learning outcomes across diverse educational settings.

Keywords: Academic Network, Local Educational Service Area office, Academic Achievement

บทนำ

ในยุคของการเปลี่ยนผ่านทางการศึกษาอันรวดเร็วและซับซ้อนในระดับโลก การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้กลายเป็นวาระสำคัญที่ทุกภาคส่วนในระบบการศึกษาต้องให้ความสำคัญอย่างเป็นรูปธรรม (OECD, 2019; Hattie, J., 2015) โรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งมีบทบาทเป็นด่านหน้าในการจัดการเรียนรู้ จำเป็นต้องเสริมสร้างขีดความสามารถในการบริหารจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียนและบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Fullan, M, 2016) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้เกิดผลอย่างยั่งยืนไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการดำเนินการของโรงเรียนโดยลำพัง แต่ต้องอาศัยกลไกการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งมีบทบาทเป็นหน่วยงานระดับกลางที่เชื่อมโยงนโยบายกับการปฏิบัติในระดับโรงเรียน (Honig, M. I., 2012; Supovitz, J. A, 2006) กลไกสำคัญที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นพลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ คือ “เครือข่ายวิชาการ” (Academic Networks) ซึ่งมีลักษณะเป็นโครงสร้างความร่วมมือที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น ทำหน้าที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาวิชาชีพครู และการ

ร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (Wenger, E., 1998; Gray, B, 2008) งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายที่เข้มแข็งสามารถก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วม (Collaborative Learning) และการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ (Leana, C. R., & Pil, F. K, 2006; Coburn, C. E, 2003)

การบริหารจัดการการศึกษายุคใหม่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลสารสนเทศและหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Practice) เพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายและการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา (Datnow, A. and Park, V, 2018; Mandinach, E. B. and Gummer, E. S, 2016) การบูรณาการข้อมูลเข้ากับกระบวนการพัฒนาเครือข่ายจึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพทางวิชาการในระดับพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ในบริบทของประเทศไทย เครือข่ายวิชาการในระดับเขตพื้นที่ยังคงประสบข้อจำกัดหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการขาดโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมน้อยของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการขาดกลไกสนับสนุนที่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ (OECD, 2021) สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการออกแบบแนวทางพัฒนาเครือข่ายวิชาการที่เหมาะสมกับบริบทและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง บทความวิชาการฉบับนี้จะนำเสนอให้เห็นถึงกลไก แนวคิด และแนวทางการสร้างเครือข่ายวิชาการระหว่างโรงเรียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย โดยใช้กรอบแนวคิดจากทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) และการบริหารจัดการเครือข่าย (Network Governance) เพื่อพัฒนารูปแบบความร่วมมือที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การพัฒนาศักยภาพครู และการใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

บทวิเคราะห์

การสร้างเครือข่ายวิชาการระหว่างโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นกลไกที่มีศักยภาพสูงในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับของไทย อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของเครือข่ายนี้มิได้ขึ้นอยู่กับการรวมกลุ่มหรือการจัดตั้งโครงสร้างอย่างเป็นทางการเท่านั้น หากแต่ต้องอาศัยปัจจัยที่หลากหลายซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ดังนี้

ประการแรก ผู้เขียนเห็นว่า วิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน เป็นหัวใจสำคัญของการทำงานในเครือข่าย เพราะจะเป็นเข็มทิศที่นำทางการดำเนินงานและสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกเครือข่าย ซึ่งเป้าหมายเหล่านี้ต้องมีความชัดเจน สามารถวัดผลได้ และสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของพื้นที่ที่แตกต่างกันไป การกำหนดเป้าหมายที่กว้างเกินไป หรือไม่สอดคล้องกับบริบท อาจทำให้การทำงานไร้ทิศทางและขาดความมุ่งมั่นร่วมกัน

ประการที่สอง ในแง่ของ โครงสร้างการบริหารจัดการ แม้จะต้องมีความชัดเจนในบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการหรือทีมงาน แต่การบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้มีการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของทุกฝ่ายจะส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบ และความเป็นเจ้าของร่วมกันมากกว่า การบริหารที่เข้มงวดหรือรวมศูนย์อำนาจมากเกินไปอาจทำให้เกิดความไม่พึงพอใจและลดแรงจูงใจ

ประการที่สาม การใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศและข้อมูลสารสนเทศ ถือเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยลดข้อจำกัดด้านระยะทางและเวลา โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลหรือภูมิศาสตร์ที่ซับซ้อน อย่างไรก็ตาม ต้องไม่มองข้ามว่าเทคโนโลยีเป็นเพียง

เครื่องมือ การพัฒนาความรู้และทักษะของครูและผู้บริหารในการใช้เครื่องมือเหล่านี้ย่อมมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเทคโนโลยี ยังเป็นเรื่องที่ท้าทายและจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สี่ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกลไกที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน เพราะทำให้ครูไม่ทำงานอย่างโดดเดี่ยว แต่ได้รับแรงสนับสนุนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครูในเครือข่าย อย่างไรก็ตาม การสร้างชุมชนที่มีประสิทธิผล ต้องอาศัยทั้งเวลา ความเชื่อมั่น และความร่วมมืออย่างจริงจัง ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในบางบริบทที่มีวัฒนธรรมองค์กรแตกต่างกัน

โดยผู้เขียนมองว่า ความยั่งยืนของเครือข่ายวิชาการ จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนเชิงนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะในเรื่องงบประมาณ การฝึกอบรม การพัฒนาระบบสารสนเทศ และการประเมินผลที่เหมาะสม ซึ่งต้องไม่ใช่แค่การตั้งนโยบายเพียงผิวเผิน แต่ต้องลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง พร้อมกับการติดตามและปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ

จากการศึกษากรณีเครือข่ายวิชาการในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พบองค์ความรู้เชิงวิชาการใหม่ที่สำคัญ ดังนี้

1. การผสมผสานรูปแบบการดำเนินงานเครือข่ายวิชาการที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ที่เป็นภูมิลำเนาสำคัญสู่ความสำเร็จการดำเนินงานเครือข่ายวิชาการในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันตามบริบททางภูมิศาสตร์ ทรัพยากร และวัฒนธรรมองค์กร การประยุกต์ใช้รูปแบบการนิเทศและพัฒนาครูทั้งแบบตัวต่อตัว การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างผสมผสาน สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างชัดเจน

2. เทคโนโลยีสารสนเทศและแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นตัวเร่งสำคัญในการจัดซื้อจัดจ้างด้านเวลาและระยะทางการใช้ระบบการสื่อสารแบบออนไลน์และการอบรมแบบ Hybrid ช่วยขยายโอกาสในการพัฒนาครูและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ในวงกว้าง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลหรือมีข้อจำกัดด้านการเดินทาง ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉพาะในวิชาที่ต้องการการฝึกฝนและอัปเดตทักษะอย่างต่อเนื่อง เช่น ภาษาอังกฤษ

3. การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในคณะกรรมการเครือข่ายวิชาการช่วยสร้างความยั่งยืนและความร่วมมือที่เข้มแข็งบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ครู สำนักงานเขต และชุมชนท้องถิ่นในคณะกรรมการเครือข่าย ส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกัน และขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เป็นฐานสำคัญของความยั่งยืนทางการศึกษา นอกจากนี้ยังเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทำให้เกิดการสนับสนุนและความร่วมมือในระยะยาว

4. การใช้ระบบติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบ Real-Time Dashboard ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจเชิงนโยบายและบริหารจัดการการพัฒนาระบบสารสนเทศที่เชื่อมโยงฐานข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบรายโรงเรียนและรายวิชา ช่วยให้ผู้บริหารในทุกระดับสามารถวิเคราะห์ข้อมูลและวางแผนพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างตรงจุดและรวดเร็ว นอกจากนี้ยังเพิ่มความโปร่งใสและสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. การพัฒนาครูในรูปแบบกลุ่มเครือข่าย (Cluster-Based Professional Development) และการบูรณาการ PLC เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างยั่งยืนการพัฒนาครูโดยใช้ทรัพยากรร่วมกันในกลุ่มโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ส่งผลให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสพัฒนาวิชาชีพและสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งระหว่างครูในพื้นที่

โดยสรุป งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเครือข่ายวิชาการ ไม่เพียงแต่เน้นที่รูปแบบการจัดการและเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงกระบวนการสร้างความร่วมมือในระดับชุมชนและการบริหารจัดการข้อมูลเชิงลึกเพื่อ

สนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย ซึ่งองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษาของประเทศอื่น ๆ ที่มีความหลากหลายเช่นเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การสร้างเครือข่ายวิชาการระหว่างโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานั้น สามารถอธิบายและสนับสนุนด้วยกรอบแนวคิดและทฤษฎีหลักที่สำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1.1 ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ทฤษฎีระบบเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญในการทำความเข้าใจการทำงานร่วมกันขององค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบการศึกษา ถือว่าระบบการศึกษาเป็นระบบที่ซับซ้อน (Complex System) ประกอบด้วยส่วนย่อยที่สัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกัน (Bertalanffy, L. von, 1968)

1.2 ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) แนวคิด PLC มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพของครูในระดับโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน (DuFour, R., & Eaker, R, 1998)

กรอบแนวคิดดังกล่าว สะท้อนความจำเป็นในการพัฒนาเครือข่ายวิชาการในลักษณะที่เป็นระบบและมีความยั่งยืน ผ่านการบูรณาการองค์ความรู้และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่ดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนและการพัฒนาวิชาชีพของครู ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาที่เน้นความร่วมมือและนวัตกรรมในยุคปัจจุบัน

2. แนวทางการสร้างเครือข่ายวิชาการ

2.1 การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม ควรมีการกำหนดเป้าหมายด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน

2.2 โครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน เช่น คณะกรรมการเครือข่าย กลุ่ม PLC ข้ามโรงเรียน และคณะทำงานระดับเขตพื้นที่

2.3 ระบบการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การจัดเวทีชุมชนวิชาการ การใช้ระบบ LMS หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ร่วมกัน

2.4 การพัฒนาครูและผู้บริหารร่วมกัน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การเรียนรู้ร่วมกันแบบ Lesson Study หรือ Coaching & Mentoring

2.5 การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เช่น การวิเคราะห์ผล O-NET, RT, NT เพื่อระบุจุดอ่อน และออกแบบมาตรการร่วม

ข้อค้นพบเชิงวิชาการ หรือองค์ความรู้ใหม่เชิงวิชาการ

1. วิธีการสร้างเครือข่ายวิชาการ

1.1 กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมอย่างชัดเจน เริ่มต้นด้วยการสร้างความเข้าใจและตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เกี่ยวกับเป้าหมายหลักของเครือข่าย เช่น การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาคุณภาพครู หรือ การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เพื่อให้ทุกฝ่ายมีเป้าหมายเดียวกันและสามารถเดินไปในทิศทางเดียวกัน (Fullan, M, 2016)

1.2 ใช้ข้อมูลสารสนเทศและการวิจัยเป็นฐานในการตัดสินใจ สนับสนุนการใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การนิเทศ และการประเมินผลต่าง ๆ เพื่อวางแผนและปรับปรุงการทำงานของเครือข่าย รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารและติดตามผลอย่างเป็นระบบ (Datnow, A. and Park, V, 2018; Wang, X., & Burris, C. C, 2017)

1.3 สร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้เสียในวงกว้าง ขยายการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนท้องถิ่น รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความยั่งยืนและการสนับสนุนในระยะยาว (Honig, M. I, 2012; Leana, C. R. and Pil, F. K, 2006)

1.4 พัฒนาและใช้กลไกการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สร้างระบบติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่าย เพื่อวัดความก้าวหน้าและผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รวมถึงนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแผนงานและแนวทางการพัฒนาเครือข่ายอย่างเหมาะสม (Coburn, C. E, 2003)

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบและวิเคราะห์

ประเด็น	กรณีศึกษา 1: นครปฐม เขต 2	กรณีศึกษา 2: เชียงใหม่ เขต 3	กรณีศึกษา 3: สุพรรณบุรี เขต 1
รูปแบบการจัดการ	นิเทศร่วมมือและประชุมตัวต่อตัว	ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและแพลตฟอร์มออนไลน์	คณะกรรมการเครือข่ายมีส่วนร่วมกว้างขวาง และนิเทศเชิงคุณภาพ
การพัฒนาครู	อบรมเชิงปฏิบัติการและแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติ	อบรมแบบ Hybrid และเรียนรู้ออนไลน์	การประชุมเชิงปฏิบัติการและนิเทศเชิงคุณภาพ
การสื่อสาร	การสื่อสารตัวต่อตัวและประชุม	สื่อสารผ่านฐานข้อมูลและแอปพลิเคชัน	การประชุมและความร่วมมือในระดับชุมชนและองค์กร
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	ดีขึ้นในคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์	ดีขึ้นในภาษาอังกฤษและการใช้เทคโนโลยี	ดีขึ้นในภาษาไทยและสังคมศึกษา รวมทั้งพัฒนาความสัมพันธ์ชุมชน
ข้อจำกัด	ใช้เวลาและทรัพยากรสูงในการประชุมและเดินทาง	ข้อจำกัดการเข้าถึงเทคโนโลยีในบางพื้นที่	ต้องประสานงานหลายภาคส่วนและบริหารจัดการซับซ้อน

กรณีศึกษาทั้ง 3 แห่งสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของรูปแบบการสร้างเครือข่ายวิชาการ โดยแต่ละแห่งมีจุดแข็งและข้อจำกัดเฉพาะตัว ต้องอาศัยการปรับใช้ให้เหมาะสมกับทรัพยากรและบริบทพื้นที่ เช่น การพบปะและนิเทศโดยตรงเหมาะกับพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านบุคลากรและการเดินทาง การใช้เทคโนโลยีเหมาะกับพื้นที่ห่างไกลหรือมีข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ และการมีส่วนร่วมจากชุมชนช่วยเสริมความยั่งยืนและความร่วมมือในระยะยาว การพัฒนาที่เหมาะสมจึงอาจอยู่ที่การผสมผสานรูปแบบเหล่านี้เพื่อให้เครือข่ายวิชาการสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

การสร้างเครือข่ายวิชาการระหว่างโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อต่อยอดสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแนวคิดเชิงนโยบาย ดังนี้

2.1 การจัดตั้งศูนย์เครือข่ายวิชาการระดับเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดตั้งศูนย์เครือข่ายวิชาการระดับเขต (District Academic Network Center) ซึ่งมีสถานะเป็นกลไกกลางที่มีบทบาทสำคัญในการ ประสานงาน สนับสนุน และติดตามประเมินผล การดำเนินงานด้านวิชาการในโรงเรียนในเครือข่าย โดยมีภารกิจหลัก ได้แก่ บริหารจัดการการ

พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สร้างระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน (Inter-school Learning Exchange) ประสานงานกับสถาบันการศึกษาและองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ศูนย์ฯ ดังกล่าว ควรมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น มีคณะกรรมการดำเนินงานที่ประกอบด้วยผู้แทนจากโรงเรียนในเครือข่ายและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2.2 การส่งเสริมนโยบายพัฒนาครูร่วมกันแบบกลุ่มเครือข่าย (Cluster-Based Teacher Development) กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมนโยบายพัฒนาครูเชิงรุกในรูปแบบ (Cluster-Based Professional Development) โดยส่งเสริมการจัดอบรมครูแบบกลุ่มโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกัน (Cluster) บูรณาการการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Learning by doing) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพทั้งด้านงบประมาณ วิทยากร และแหล่งเรียนรู้ และสนับสนุนให้มีการวัดผลที่สะท้อนผลการพัฒนาอย่างเป็นระบบ แนวทางนี้ไม่เพียงแต่ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงโอกาสการพัฒนาครู แต่ยังสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย และส่งผลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระยะยาว

2.3 การพัฒนาระบบติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบ Dashboard รายโรงเรียนกระทรวงศึกษาธิการควรลงทุนในการพัฒนาระบบ Dashboard เพื่อการติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบ Real-Time รายโรงเรียน ที่สามารถแสดงผลคะแนนการเรียนรู้รายกลุ่มสาระ รายชั้นปี และรายโรงเรียน เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลระดับชาติ เช่น Data Center ของ สพฐ. หรือ EMIS ใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารทั้งในระดับโรงเรียน เขตพื้นที่ และระดับนโยบาย และเปิดเผยข้อมูลบางส่วนในเชิงสาธารณะเพื่อสร้างแรงจูงใจและความรับผิดชอบ (Accountability) ระบบดังกล่าวจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาเชิงลึกวางแผนพัฒนา และติดตามผลลัพธ์การจัดการศึกษาตามบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทสรุป

การสร้างเครือข่ายวิชาการระหว่างโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นระบบ ความหลากหลายของรูปแบบการดำเนินงาน ทั้งการนิเทศร่วมมือโดยตรง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างความร่วมมือในระดับชุมชน ล้วนมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยขจัดอุปสรรคด้านระยะทางและเวลา เปิดโอกาสให้ครูในพื้นที่ห่างไกลสามารถเข้าถึงการอบรมและทรัพยากรได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน การสร้างคณะกรรมการเครือข่ายที่มีส่วนร่วมจากหลากหลายภาคส่วน ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนและความร่วมมือในระยะยาว รวมถึงเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ การพัฒนาระบบติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบเรียลไทม์ และการส่งเสริมการพัฒนาครูแบบกลุ่มเครือข่าย เป็นแนวทางที่เพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการและการตัดสินใจเชิงนโยบาย ทำให้การพัฒนาการศึกษามีความคล่องตัวและตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยรวมแล้ว การสร้างเครือข่ายวิชาการที่มีการบริหารจัดการอย่างเหมาะสมและบูรณาการการใช้เทคโนโลยีพร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน จะเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของประเทศไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- Bertalanffy, L. von. (1968). *General system theory: Foundations, development, applications*. George Braziller.
- Coburn, C. E. (2003). Rethinking scale: Moving beyond numbers to deep and lasting change. *Educational Researcher*, 32(6), 3-12.
- Datnow, A. and Park, V. (2018). *Data-driven leadership*. Jossey-Bass.
- DuFour, R. and Eaker, R. (1998). *Professional learning communities at work: best practices for enhancing student achievement*. Solution Tree.
- Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change*. (5th ed.). Teachers College Press.
- Gray, B. (2008). Intervening to improve interorganizational partnerships. In S. Cropper, M. Ebers, C. Huxham, & P. Smith Ring (Eds.), *The Oxford handbook of inter-organizational relations* (p.664–690). Oxford University Press.
- Hattie, J. (2015). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge.
- Honig, M. I. (2012). District central office leadership as teaching: How central office administrators support principals' development as instructional leaders. *Educational Administration Quarterly*, 48(3), 733-774.
- Leana, C. R. and Pil, F. K. (2006). Social capital and organizational performance: Evidence from urban public schools. *Organization Science*, 17(3), 353–366.
- Mandinach, E. B. and Gummer, E. S. (2016). *Data literacy for educators: Making it count in teacher preparation and practice*. Teachers College Press.
- OECD. (2019). *PISA 2018 results (Volume I): What students know and can do*. OECD Publishing.
- Supovitz, J. A. (2006). *The case for district-based reform: Leading, building, and sustaining school improvement*. Harvard Education Press.
- Wang, X. and Burris, C. C. (2017). Data use in educational decision making: A conceptual framework and empirical evidence. *Educational Management Administration and Leadership*, 45(1), 28–44.
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge University Press.